

Perspektif

ABD'nin İran'a Yönelik “Ekonomik Dışlama Operasyonu” Etkili Olur mu?

Kenan Aslanlı

Eylül 2026

ABD’nin İran’a Yönelik “Ekonomik Dışlama Operasyonu” Etkili Olur mu?

Dr. Öğr. Üyesi Kenan Aslanlı

COPYRIGHT © 2026

Bu eserin bütün hakları saklıdır.

Bu eser İRAM'dan yazılı izin alınmadan elektronik veya mekanik yollarla çoğaltılamaz. Metnin dijital versiyonu için <https://www.iramcenter.org> adresini ziyaret ediniz.

Dijital kopya bu siteye aktif link verilerek kısmi olarak paylaşılabilir.

Burada ortaya konulan görüşler öncelikli olarak yazara aittir ve İRAM'ın kurumsal görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

İRAM | İRAN ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Beştepe Mah. Alparslan Türkeş Bulvarı
32. Cad. Moment Beştepe Plaza
No: 1 Kat: 10/158-159
Yenimahalle/Ankara /Türkiye
Tel: +90 506 354 87 60
e-posta: info@iramcenter.org
www.iramcenter.org

İÇİNDEKİLER

Temel Çıkarımlar | 4

Key Takeaways | 5

6 | یافته های کلیدی

Giriş | 7

İran'ın Dış Ticaret Ortakları ve Yaptırımların Etkisi | 7

Çin'in İran'a Yönelik Yaptırımlarla İlgili Pozisyonu | 8

Rusya'nın İran'a Yönelik Yaptırımlarla İlgili Pozisyonu | 9

İran'ın Diğer Dış Ticaret Ortaklarının Yaptırımlar
Konusunda Pozisyonu | 11

Sonuç | 13

ABD'nin İran'a Yönelik “Ekonomik Dışlama Operasyonu” Etkili Olur mu?

Temel Çıkarımlar

- ABD'nin “Ekonomik Dışlama Operasyonu” kapsamında hedef aldığı dijital varlıklar, teknoloji, altın, deniz taşımacılığı ve havacılık sektörleri, İran'ın petrol gelirlerini elde etme ve transfer kanallarının yanı sıra ekonomik ve askerî kapasitesini sürdürmesi açısından kritik önemdedir.
- Çin'e İran petrolü taşıdığı iddia edilen tankerlerin hedef alınması, ABD'nin petrol yaptırımlarını üçüncü ülkelerdeki taşıma ve ticaret ağlarını kapsayacak şekilde genişlettiğini göstermektedir.
- Pekin'in açıklamaları, Çin'in İran'la ekonomik ilişkilerini ABD'nin talepleri doğrultusunda kapsamlı biçimde sınırlandırmaya istekli olmadığını göstermektedir. Özellikle uluslararası finans sistemine bağımlılığı daha sınırlı olan bağımsız Çin rafinerilerinin indirimli İran petrolünü almaya devam etmesi beklenmektedir.
- Rusya, İran'ın dış ticaretindeki payının görece sınırlı olmasına rağmen ulaştırma, transit, enerji, savunma ve finans alanlarındaki ilişkileri nedeniyle yaptırımlar açısından özel bir konuma sahiptir. İki ülkenin geliştirdiği alternatif ödeme sistemleri, Hazar limanları ve “gölge filo” gibi ağlar yaptırımların etkisini azaltmaktadır.
- BAE, İran'ın diğer önemli ticaret ortaklarına kıyasla yaptırımlar konusunda daha sert bir tutum benimsemiştir. Bununla birlikte ülkenin İran açısından uzun süredir oynadığı önemli ticari ve finansal merkez rolünün kısa vadede ortadan kalkması güç görünmektedir.
- Deniz ablukası ve yeni yaptırımların birlikte uygulanması, İran'ın petrol ihracatı ve gelirlerine erişimi üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Buna karşın mevcut alternatif ticaret, taşıma ve ödeme kanalları yaptırımların tam anlamıyla uygulanmasını zorlaştırmaktadır.
- Yeni yaptırımların uzun süreli ve etkin biçimde uygulanması İran ekonomisi üzerindeki baskıyı daha da artırabilir. Ancak Çin ve Rusya başta olmak üzere üçüncü ülkelerle geliştirilen geniş ekonomik ve finansal ağlar, İran'a yaptırımların etkisini sınırlayabilecek önemli hareket alanları sağlamaya devam etmektedir.

Can Washington's "Economic Exclusion Operation" Against Iran Succeed?

Key Takeaways

- The digital assets, technology, gold, maritime transport, and aviation sectors targeted under Washington's "Economic Exclusion Operation" are central to Iran's ability to generate, transfer, and repatriate oil revenues, while also underpinning the economic and military capabilities it seeks to preserve.
- The targeting of tankers reportedly involved in shipping Iranian oil to China signals a widening of Washington's oil sanctions, extending their reach to the third-country transport and trading networks that underpin Iran's export operations.
- Beijing's statements suggest that China has little appetite for broadly curtailing its economic ties with Iran at Washington's behest. Independent Chinese refiners, which have relatively limited exposure to the international financial system, are particularly likely to continue purchasing discounted Iranian crude.
- Although Russia accounts for a relatively modest share of Iran's foreign trade, its ties with Tehran across transport, transit, energy, defence, and finance give it a distinctive role in Iran's sanctions-resilience architecture. Alternative payment mechanisms developed by the two countries, together with networks built around Caspian ports and the "shadow fleet," help mitigate the impact of sanctions.
- The UAE has adopted a more stringent approach to sanctions than Iran's other major trading partners. Even so, its longstanding role as a critical commercial and financial hub for Iran is unlikely to diminish significantly in the near term.
- The combined imposition of a maritime blockade and additional sanctions is intensifying pressure on Iran's oil exports and its access to the revenues they generate. Nevertheless, the persistence of alternative trade, shipping, and payment channels complicates the comprehensive enforcement of these measures and constrains their overall effectiveness.
- If sustained and enforced effectively over an extended period, the new sanctions could place further strain on the Iranian economy. Yet, the extensive economic and financial networks Iran has developed with third countries –most notably China and Russia–continue to provide Tehran with considerable room for manoeuvre, allowing it to mitigate the sanctions' impact.

عملیات «طرد اقتصادی» آمریکا علیه ایران تا چه اندازه اثرگذار خواهد بود؟

یافته های کلیدی

- دارایی های دیجیتال، فناوری، طلا، کشتیرانی و هوانوردی که در چارچوب «عملیات طرد اقتصادی» آمریکا هدف قرار گرفته اند، برای ایران از اهمیتی راهبردی برخوردارند. این حوزه ها نه تنها در دستیابی و انتقال درآمدهای نفتی نقش دارند، بلکه برای تداوم ظرفیت های اقتصادی و نظامی ایران نیز حیاتی به شمار می آیند.
- هدف قرار گرفتن نفتکش هایی که گفته می شود نفت ایران را به چین منتقل می کنند، نشان می دهد که واشنگتن در پی آن است دامنه تحریم های نفتی را از ایران فراتر برده و شبکه های حمل و نقل و تجارت در کشورهای ثالث را نیز درگیرد.
- مواضع پکن حاکی از آن است که چین قصد ندارد مناسبات اقتصادی خود با ایران را بر اساس اولویت ها و فشارهای واشنگتن به طور فراگیر محدود کند. در همین چارچوب، انتظار می رود پالایشگاه های مستقل چینی که وابستگی محدودتری به شبکه مالی بین المللی دارند، همچنان خرید نفت ایران را با شرایط قیمتی مطلوب تر ادامه دهند.
- روسیه، با وجود سهم نسبتاً محدود در تجارت خارجی ایران، به دلیل روابط دو کشور در حوزه های حمل و نقل، ترانزیت، انرژی، دفاع و مالی، در معادله تحریم ها جایگاهی خاص دارد. سازوکارهای پرداخت جایگزین، بنادر خزر و شبکه هایی مانند «ناوگان سایه» که دو کشور توسعه داده اند، بخشی از فشار تحریم ها را کاهش می دهد.
- امارات متحده عربی در مقایسه با دیگر شرکای مهم تجاری ایران، رویکرد سخت گیرانه تری در قبال تحریم ها در پیش گرفته است. با این حال، نقش دیرینه این کشور به عنوان یکی از مراکز مهم تجاری و مالی برای ایران، در کوتاه مدت به آسانی از میان نخواهد رفت.
- اعمال همزمان محاصره دریایی و تحریم های جدید، فشار بر صادرات نفت ایران و دسترسی تهران به درآمدهای نفتی را افزایش می دهد. با این حال، استمرار مسیرها و سازوکارهای جایگزین در حوزه های تجارت، حمل و نقل و پرداخت، اجرای تمام عیار تحریم ها را با مانع روبه رو می کند.
- تداوم و اجرای مؤثر تحریم های جدید می تواند فشار بر اقتصاد ایران را تشدید کند. با این حال، شبکه های گسترده اقتصادی و مالی ایران با چین، روسیه و برخی بازیگران ثالث، همچنان برای تهران امکان مانور قابل توجهی فراهم می کند و می تواند دامنه اثرگذاری تحریم ها را محدود سازد.

Giriş

Yüksek yoğunluklu ve uzun süreli askerî operasyonlara yeniden başvurma artan ekonomik, askerî ve siyasi maliyetleri, ABD'nin İran üzerindeki baskının ağırlık merkezini askerî araçlardan bir ölçüde ekonomik yaptırımlara kaydırmasında etkili olmuştur. ABD Hazine Bakanlığı, 24 Ağustos 2026'da İran'ı küresel ekonomik sistemden dışlamayı ve ülkenin "ekonomik yaşam hattını" kesmeyi hedefleyen "Ekonomik Dışlama Operasyonu"nu (*Operation Economic Outcast*) başlattığını açıklamıştır.¹ Bu kapsamda ABD, üçüncü ülkelere İran'la belirlenen alanlardaki ekonomik ilişkilerini sonlandırmaları için bir takvim öngörmekte, ikincil yaptırımların kapsamını genişletmekte ve İran ekonomisi açısından kritik öneme sahip beş sektörü –dijital varlıklar, teknoloji, altın, deniz taşımacılığı ve havacılık– hedef almaktadır. Ayrıca şirketler, Hürmüz Boğazı'ndaki olası ödeme işlemleri nedeniyle karşılaşabilecekleri yaptırım riskleri konusunda uyarılmaktadır. Hedef alınan bu sektörler, İran'ın petrol gelirlerini elde etme ve transfer kanallarının yanı sıra ekonomik ve askerî kapasitesini sürdürebilmesi açısından önem taşımaktadır.

Ardından ABD Yabancı Varlıklar Kontrol Ofisi (OFAC), İran'ın teknoloji tedarikine, siber faaliyetlere ve petrol gelirlerinin elde edilmesine yönelik ağırları hedef alarak 60 şirket ve kuruluşu, gerçek kişiye ve gemilere yaptırım uygulamıştır. Petrol ticaretini sınırlandırmak amacıyla BAE, Çin, Singapur, İsviçre ve Avrupa'da faaliyet gösteren broker, şirket ve tanker ağırları hedef alınmış, İran'ın "gölge filosuna" (*shadow fleet*) dâhil olduğu belirtilen beş tanker yaptırım listesine eklenmiştir. Söz konusu tankerlerin İran petrolünü Çin'e taşıdığı iddiası, Washington'ın İran'ın petrol gelirlerini azaltma politikasında Çin'e uzanan taşıma ve ticaret ağlarını doğrudan hedef almaya başladığını ve petrol yaptırımlarının üçüncü ülkelerde faaliyet gösteren aktörleri giderek daha fazla kapsadığını göstermektedir. Bu gelişmelerden hareketle bu yazıda, başta Çin olmak üzere İran'ın önde gelen ticaret ortaklarının ABD'nin yeni yaptırım politikasına yönelik tutumları ve yaptırımların muhtemel etkileri ele alınacaktır.

İran'ın Dış Ticaret Ortakları ve Yaptırımların Etkisi

ABD'nin yeni yaptırım dalgasının etkisi, İran'ın başlıca dış ticaret ortaklarının tutumuna da bağlı olacaktır. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) 2024 yılı verilerine göre İran'ın en büyük dış ticaret ortakları Çin, BAE, Türkiye ve Irak'tır (Bk. Tablo). Çin ile ikili ticaret hacmi 32,4 milyar dolar düze-

1 *Treasury Launches Unprecedented Campaign Against Iranian Regime on Economic D-Day*, 24 Ağustos 2026. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sb0613/> (erişim 31 Ağustos 2026)

yinde gerçekleşirken bu ülkenin İran'ın toplam dış ticaretindeki payı %26 olmuştur. BAE ile ikili ticaret hacmi 28,2 milyar dolar, toplam dış ticaret payı ise %23 olarak kaydedilmiştir. Türkiye ile ikili ticaret hacmi 17,3 milyar dolar ve toplam dış ticaretteki payı %14; Irak ile ticaret hacmi ise 11,7 milyar dolar ve toplam dış ticaretteki payı %9 düzeyindedir. İran'ın diğer önemli dış ticaret ortakları arasında Avrupa Birliği (%5), Hindistan (%3), Pakistan (%2,4), Rusya (%2), Umman (%2) ve Afganistan (%1,8) yer almaktadır.² Çin, BAE, Türkiye ve Irak, İran'ın toplam dış ticaretinin %70'ten fazlasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu dört ülkenin ABD'nin yeni yaptırım politikasına karşı benimseyeceği tutum, yaptırımların İran'ın dış ticaret kanallarını ne ölçüde daraltabileceği açısından belirleyici olacaktır.

Tablo: İran'ın Dış Ticaret Ortakları (2024)

İhracat Ortağı	İhracat Hacmi (milyon \$)	Toplam İhracattaki Payı	İthalat Ortağı	İthalat Hacmi (milyon \$)	Toplam İthalattaki Payı
Çin	14.578,3	%26,0	BAE	21.009,2	%30,6
Irak	11.696,1	%20,9	Çin	17.798,9	%26,0
BAE	7.163,7	%12,8	Türkiye	11.163,5	%16,3
Türkiye	6.097,4	%10,9	Avrupa Birliği	6.099,8	%8,9
Afganistan	2.295,0	%4,1	Hindistan	1.600,7	%2,3
Pakistan	2.270,6	%4,1	Rusya	1.432,9	%2,1
Hindistan	1.965,4	%3,5	Hong Kong (Çin)	1.240,7	%1,8
Umman	1.565,9	%2,8	İsviçre	968,6	%1,4
Rusya	1.053,2	%1,9	Umman	783,8	%1,1
Azerbaycan	726,4	%1,3	Pakistan	727,1	%1,1
Diğer ülkeler	6.589,2	%11,8	Diğer ülkeler	5.729,0	%8,4
Toplam	56.001,1	%100,0	Toplam	68.554,3	%100,0

Kaynak: WTO. Iran Member Profile, Trade Data Monitor, 2024.

Çin'in İran'a Yönelik Yaptırımlarla İlgili Pozisyonu

Çin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü, 25 Ağustos 2026 tarihli basın toplantısında ABD Hazine Bakanlığının İran'a yönelik yeni yaptırım politikasına ilişkin Pekin'in resmî tutumunu açıklamıştır: "Çin, yasa dışı tek taraflı yaptırımlara karşı kesin muhalefetini birçok kez açıkça belirtmiştir. Ekonomik savaş ve azami baskı hiçbir çözüm sağlamaz. Aksine gerilimleri körükler; küresel ekonomik ve finansal düzeni bozacak ve diğer ülkelerin meşru hak ve çıkarlarına zarar verecek

² WTO. Iran. Country Profile. <https://ttd.wto.org/en/profiles/iran> (erişim 31 Ağustos 2026)

risklerin yayılmasına yol açar. Çin'in İran ile iş birliği uluslararası hukuk çerçevesinde yürütülmektedir ve bu nedenle kesintiye uğratılmamalıdır. Çin, haklarını ve çıkarlarını kararlı bir şekilde korumak için gerekli her şeyi yapacaktır.”³ ABD'nin İran'a yönelik yeni ekonomik dışlama politikası kapsamında Çinli firmalar dâhil olmak üzere şirketlere, bireylere ve gemilere yönelik yeni yaptırımlar uygulanmaya başlanmış olsa da Pekin'in açıklamaları, Çin'in İran'la ekonomik ilişkilerini ABD'nin talepleri doğrultusunda kapsamlı biçimde sınırlandırmaya istekli olmadığını göstermektedir. Washington'ın İran'la ekonomik ilişkilerin belirlenen süre içerisinde sınırlandırılması yönünde başta Çin olmak üzere İran'ın önemli ticaret ortaklarına yönelik baskısının Pekin'in resmî itirazıyla karşılaşması ve Çin'in ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla çeşitli diplomatik ve ekonomik araçlara başvurması beklenebilir.

Çin, İran petrolünün en büyük alıcısı konumundadır ve İran'ın ihraç ettiği ham petrolün %80'den fazlasını satın almaktadır. Bununla birlikte ABD/İsrail-İran Savaşı sonucunda Hürmüz Boğazı'ndaki geçişlerin ciddi biçimde kısıtlanması ve ABD'nin İran gemileri ile limanlarına yönelik ablukası, Çin'in İran'dan petrol ithalatında önemli bir düşüşe yol açmıştır. Şubat-Mart 2026 döneminde günlük ortalama 1,5-1,6 milyon varil düzeyinde olan ithalat, Temmuz-Ağustos aylarında günlük 0,5-0,8 milyon varil aralığına gerilemiştir.⁴ Deniz ablukasının olumsuz etkileri devam etmekle birlikte, yeni yaptırımlar karşısında özellikle Çin'in bağımsız rafinerilerinin (*teapot refineries*) indirimli İran petrolünü satın almaya devam etmesi beklenmektedir. Büyük devlet rafinerilerinin aksine ağırlıklı olarak iç pazara çalışan bu rafinerilerin ABD dolarına dayalı uluslararası finans sistemine bağımlılıklarının daha sınırlı olması, ikincil yaptırımların caydırıcı etkisini azaltmaktadır. İran petrolünün Çin'e ulaştırılmasında sevkiyatların menşeinin Malezya veya Endonezya olarak gösterilmesi gibi yöntemlere başvurulurken ödemelerde de Çin yuanının (RMB) kullanılması, ABD yaptırımlarının etkisini sınırlandıran mekanizmalar arasında yer almaktadır. İranlı banka ve şirketlerin Çin'le ticari ilişkilerinde yuan cinsinden sınır ötesi ödemeler ve takas işlemleri için Çin'in Sınır Ötesi Bankalararası Ödeme Sistemi'nden (CIPS, *Cross-Border Interbank Payment System*) yararlanabilmesi de dolar merkezli finansal kanallara bağımlılığı azaltabilecek araçlardan biridir.

Rusya'nın İran'a Yönelik Yaptırımlarla İlgili Pozisyonu

DTÖ'nün 2024 yılı ticaret verilerine göre İran'ın en büyük dış ticaret ortakları arasında sekizinci sırada yer alsa da Rusya, ikili ilişkilerin ulaştırma, transit, yatırım, enerji, savunma sanayii, askerî ve diplomatik boyutları nedeniyle İran'a yönelik yaptırımların etkinliği açısından özel bir konuma sahiptir. Bu çerçevede CIA Başkanı John Ratcliffe'in Moskova'ya gerçekleştirdiği son ziyaretin

3 *Foreign Ministry Spokesperson Lin Jian's Regular Press Conference on August 25, 2026*, 25 Ağustos 2026. https://www.mfa.gov.cn/eng/xw/fyrbt/202608/t20260825_12010141.html (erişim 31 Ağustos 2026)

4 *China is the biggest buyer of Iran's oil. Could US sanctions threaten those ties?*, 25 Ağustos 2026. <https://www.theguardian.com/world/2026/aug/25/trump-us-economic-sanctions-china-biggest-buyer-iran-oil> (erişim 31 Ağustos 2026)

gündem maddelerinden birinin ABD'nin İran ve yeni yaptırımlar konusundaki mesajlarının Rus tarafına iletilmesi olduğu ileri sürülmektedir. Dünyada en fazla yaptırıma maruz kalan ülkeler arasında yer alan Rusya ve İran, son yıllarda alternatif tedarik ağları ve ödeme kanalları geliştirmiştir. Uluslararası Kuzey-Güney Ulaştırma Koridoru (INSTC) kapsamında özellikle Hazar Denizi'ndeki Astrahan, Mahaçkale, Bender Enzeli, Emirabad ve Novşehr limanları ikili ticaret ve transit taşımacılık açısından aktif biçimde kullanılmaktadır.

İran ve Rusya'nın ham petrol, petrol ürünleri ve diğer malların taşınmasında kullandıkları "gölge filo" gemilerinin son dönemde yaptırımların ve doğrudan saldırıların daha fazla hedefi hâline gelmesi, bu alandaki iş birliğinin derinleşmesini teşvik edebilir. Bazı değerlendirmelerde Rusya'nın "gölge filosundaki" gemi sayısının 600'e yaklaştığı,⁵ İran'ın kullandığı filonun ise yaklaşık 300 gemiden oluştuğu belirtilmektedir.⁶ Bununla birlikte, bu filoları birbirinden tamamen bağımsız iki yapı olarak değerlendirmek yanıltıcı olabilir; yaptırımları aşmaya yönelik deniz taşımacılığı ağlarında gemilerin, şirketlerin ve aracılık mekanizmalarının kesiştiği durumlar bulunmaktadır. Önümüzdeki dönemde bu iş birliğinin derinleşmesi hâlinde Rus ve İran petrolünü dönüşümlü taşıyan gemilerin daha yoğun kullanılması, gemilerin sahipliği ve işletilmesine yönelik şirket ağlarının genişletilmesi, gemiden gemiye transfer (*ship-to-ship/STS transfer*) faaliyetlerinde koordinasyonun artırılması ve alternatif sigorta ile finansman mekanizmalarının geliştirilmesi gündeme gelebilir. Bu süreç, İran ve Rusya'nın başlıca enerji müşterilerinden biri olan Çin'le koordinasyonun da güçlenmesine yol açabilir.

İran ve Rusya, ikili ticari ve finansal ilişkilerinde ulusal para birimlerinin kullanımını önemli ölçüde artırarak dolar ve diğer üçüncü ülke para birimlerine bağımlılığı azaltmaya yönelik adımlar atmıştır. Bunun yanı sıra Batı merkezli finansal altyapıya, özellikle SWIFT sistemine bağımlılığı azaltmak amacıyla para transferlerinde ve bankalar arasındaki finansal işlemlerde kullanılan İran'ın SEPAM ve Rusya'nın SPFS finansal mesajlaşma sistemleri birbirine bağlanmıştır. Benzer biçimde Visa ve Mastercard gibi uluslararası kartlı ödeme sistemlerine alternatif olarak İran'ın Shetab ve Rusya'nın Mir ödeme ağlarının entegrasyonu da aşamalı biçimde hayata geçirilmiştir. Bu mekanizmalar, İran açısından ABD'nin finansal yaptırımlarının etkisini sınırlandırabilecek alternatif ödeme ve finansman kanalları oluşturmaktadır.

Rusya, özellikle Şubat 2022'den bu yana ABD'nin İran'a yönelik tek taraflı ekonomik yaptırımlarına karşı çıkmaktadır. Rusya Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Maria Zaharova, 27 Ağustos 2026 tarihli basın toplantısında son ikincil yaptırımlara ilişkin bir soru üzerine şu ifadeleri kullanmıştır: "Rusya, BM Şartı'na aykırı tek taraflı zorlayıcı önlemlerin uygulanmasını kesinlikle reddetmektedir. Bu alandaki son yasa dışı girişime karşı koymak için İranlı dostlarımız ve diğer ülkelerle koordineli çabalar göstereceğiz. Benzer düşüncelere sahip ortaklarla birlikte, uzun zamandır

5 Byron McKinney ve Jeremy Domballe, *Russia's shadow fleet – Formation, operation and continued risks for sanctions compliance teams*, 18 Haziran 2024. <https://www.spglobal.com/market-intelligence/en/news-insights/research/russia-s-shadow-fleet-formation-operation-and-continued-risks-for-sanctions-compliance-teams> (erişim 31 Ağustos 2026)

6 *Iranian oil exports aided by 'near 300-strong shadow fleet'*. https://www.unitedagainstnucleariran.com/uani_in_news/iranian-oil-exports-aided-by-near-300-strong-shadow-fleet (erişim 31 Ağustos 2026)

hesaplaşma ve Batı tarafından 'istenmeyen' devletleri cezalandırma aracı hâline gelen yaptırım baskısının uluslararası ilişkilerden kaldırılması için çabalarımızı sürdüreceğiz.”⁷ Bu açıklama, Moskova'nın yeni yaptırımlara yalnızca siyasi düzeyde karşı çıkmakla kalmayıp İran ve diğer ülkelerle yaptırımların etkisini sınırlandırmaya yönelik koordinasyonu sürdürme niyetinde olduğunu göstermektedir. Bişkek'te düzenlenen Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) zirvesi sırasında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ve İran Cumhurbaşkanı Mesud Pezeşkian arasındaki görüşmede, İran'ın ihtiyaç duyduğu “ürünlerin” Rusya tarafından tedarik edileceği de teyit edildi.⁸ Bu çerçevede Rusya-İran iş birliğinin ikili mekanizmaların ötesine taşınarak Çin'in de dâhil olduğu üçlü veya çok taraflı koordinasyon kanalları üzerinden güçlendirilmesi ihtimal dâhilindedir.

İran'ın Diğer Dış Ticaret Ortaklarının Yaptırımlar Konusunda Pozisyonu

DTÖ'nün 2024 yılı ticaret verilerine göre İran'ın ikinci büyük dış ticaret ortağı olan Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Dışişleri Bakanlığı Stratejik İletişim Dairesi aracılığıyla 19 Ağustos 2026'da yaptığı resmî açıklamada, İran'la tüm ticari ve finansal işlemlerin ikinci bir duyuruya kadar durdurulduğunu ilan etmiştir.⁹ Bununla birlikte ABD/İsrail saldırılarına misilleme olarak İran'ın BAE'nin enerji altyapısına, limanlarına ve Abu Dabi Ulusal Petrol Şirketi (ADNOC) gemilerine düzenlediği saldırıların boyutuna rağmen ekonomik ilişkilerin ölçeği her iki taraf açısından da önemini korumaktadır. İran'ın BAE'deki ekonomik varlığı oldukça geniştir. İran tarafının açıkladığı 2024 yılı verilerine göre ülkede 5.000'den fazla İranlı şirket kayıtlı olup yaklaşık 500.000 İran vatandaşı yaşamaktadır.¹⁰ Üstelik bu rakamlar, BAE'de faaliyet gösteren İran sermayeli veya İran bağlantılı bütün şirketleri kapsamamaktadır. Özellikle üçüncü ülkeler üzerinden İran'ın dış ticaretine aracılık eden şirketlerin bir bölümü bu sayıların dışında kalabilmektedir.

İran yönetimi, ABD'nin yaptırımlarına destek veren ülkelere karşı sert tedbirler alabileceği yönünde üst düzey açıklamalarda bulunmuştur. Bu nedenle BAE'nin yeni yaptırımların uygulanmasında aktif rol üstlenmesi, iki ülke arasındaki gerilimi artırabilir ve Tahran'ın ekonomik ve siyasi araçların yanı sıra daha sert karşılık seçeneklerini değerlendirmesine yol açabilir. Bununla birlikte BAE, mevcut aşamada İran'ın diğer önemli ticaret ortaklarına kıyasla

7 Briefing by Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova, Moscow, August 27, 2026, 27 Ağustos 2026. https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/2136439/?lang=en (erişim 31 Ağustos 2026)

8 Zamira Eshanova. *Putin, Pezeshkian Reaffirm Moscow-Tehran Alliance Amid US-Iran War*. 1 Eylül 2026. <https://www.rferl.org/a/putin-pezeshkian-iran-russia-support-gulf-conflict-us/33844885.html> (erişim 2 Eylül 2026)

9 Director of the Strategic Communications Department at MoFA: All Trade, Commercial Exchange, and Financial Transactions with Iran Halted, 19 Ağustos 2026. <https://www.mofa.gov.ae/en/mediahub/news/2026/8/19/uae-iran> (erişim 31 Ağustos 2026)

10 Vaad Barakat, *Easier travel, visa processes to boost UAE-Iran tourism, says Ambassador Ameri*, 20 Haziran 2024. <https://www.khaleejtimes.com/uae/easier-travel-visa-processes-to-boost-uae-iran-tourism-says-ambassador-ameri> (erişim 31 Ağustos 2026)

yaptırımlar konusunda daha sert bir tutum benimsemiş olsa da ülkenin uzun yıllardır İran'ın başlıca dış ticaret ve finans merkezlerinden biri olarak oynadığı rolün kısa sürede ortadan kalkması güçtür. Üstelik BAE merkezli ticari ve finansal ağlar yalnızca İran ve BAE'yi değil, üçüncü ülkelerdeki aktörleri de kapsamaktadır. Nitekim ABD Hazine Bakanlığı, 28 Ağustos 2026'da Mısır merkezli Banque Misr'in BAE şubelerinin İran bağlantılı 103 şirket adına toplam 1,8 milyar dolar tutarında işlem gerçekleştirdiğini açıklamıştır.¹¹ Bu örnek, BAE üzerinden işleyen ve ABD tarafından "gölge bankacılık" olarak tanımlanan finansal ağların bölgesel ve uluslararası bir nitelik taşıdığını göstermektedir.

İran'ın diğer önemli ticaret ortaklarından Türkiye ve Hindistan'ın ABD yaptırımları karşısındaki tutumlarında ise benzer bir denge arayışı görülmektedir. İran'la enerji ve ticaret ilişkilerini sürdürme ihtiyacı ile ABD merkezli küresel finans sistemiyle ilişkilerini koruma zorunluluğu, her iki ülkenin politikalarını şekillendiren ortak unsurlardır. Türkiye ile İran arasındaki 25 yıllık doğal gaz alım sözleşmesi Temmuz 2026'da sona ermiş olsa da Haziran 2026'da Türkiye'nin toplam doğal gaz ithalatının yaklaşık %30'u İran'dan karşılanmış ve bu ülkeden yapılan ithalat yıllık bazda %27 artmıştır.¹² ABD muafiyeti sayesinde İran'ın Hindistan'a yeniden başlayan ham petrol ve sıvılaştırılmış petrol gazı (LPG) ihracatı da enerji krizi döneminde Hindistan açısından alternatif bir tedarik kaynağı oluşturmuştur.¹³ Genişletilen yaptırımlar ise ABD ile yakın ilişkilere sahip her iki ülke açısından enerji güvenliği, dış ticaret ve finansal işlemler bakımından yeni riskler yaratmaktadır.

Irak ise içinde bulunduğu sosyoekonomik koşullar ve İran'dan yaptığı enerji ithalatına yüksek düzeyde bağımlılığı nedeniyle yaptırımların daha da genişlemesinden en fazla etkilenebilecek ülkelerden biridir. Irak, yaklaşık 4.500 megavat elektrik üretiminin sürdürülebilmesi için İran'dan günlük yaklaşık 18 milyon metreküp doğal gaz ithal etmektedir. Bunun yanı sıra iki ülke arasındaki dokuz sınır kapısı ve sınır hattındaki kontrolün niteliği, İran'ın dış ekonomik ilişkilerini sürdürmesi açısından önemli bir hareket alanı sağlamaktadır. Benzer bir durum İran-Afganistan sınırında da söz konusudur. İran'ın Irak ve Afganistan'la sahip olduğu uzun kara sınırları, resmî ticaret kanallarının yanı sıra akaryakıt ve diğer malların kayıt dışı ticareti ile alternatif nakit ve finansal transfer mekanizmalarının kullanılabildiği sınır ötesi ekonomik alanlar oluşturmaktadır.

11 Daphne Psalidakis ve David Lawder, *US hits Egyptian bank branches with Iran sanctions as war marks six months*, 28 Ağustos 2026. <https://www.reuters.com/business/finance/us-issues-fresh-iran-related-sanctions-war-marks-six-months-2026-08-28/> (erişim 31 Ağustos 2026)

12 <https://www.epdk.gov.tr/Detay/Icerik/3-0-95/dogal-gazaylik-sektor-raporu> (erişim 31 Ağustos 2026)

13 Manoj Kumar, Rajendra Jadhav ve Mayank Bhardwaj, *India's Iran exports set to fall further due to Dubai halt, U.S. sanctions*, 24 Ağustos 2026. <https://www.reuters.com/world/india/indias-iran-exports-set-fall-further-due-dubai-halt-us-sanctions-2026-08-24/> (erişim 31 Ağustos 2026)

Sonuç

ABD'nin "ekonomik D-Day" olarak tanımladığı yeni yaptırım paketlerini daha önce uygulanan maksimum baskı politikasından ayıran başlıca unsurlar, bugüne kadar yaptırımlardan muaf tutulan bazı alanların da kapsama alınması ve İran'ın yaptırımları aşmasında rol oynayan üçüncü ülkelerdeki aracı şirket ve finansal ağların daha geniş ölçekte hedeflenmesidir. Komşu ülkelere doğal gaz satışı gibi daha önce belirli ölçülerde muafiyet tanınan alanların kapsamının daraltılması da bu yaklaşımın önemli unsurlarından biridir. Washington, İran'ın petrol ihracatı ve petrol gelirlerinin transferinden ödeme mekanizmalarına ve çift kullanımlı teknolojilerin tedarikine kadar uzanan ağların bütün bileşenlerini tespit ederek hedef almayı amaçlamaktadır. Bu yönüyle "Ekonomik Dışlama Operasyonu", yalnızca İran'daki kişi ve kuruluşlara yönelik yaptırımların genişletilmesine değil İran ekonomisinin dış dünyayla bağlantısını sağlayan ticari, finansal ve lojistik ağların bütününe baskı uygulanmasına dayanmaktadır. Üçüncü ülkelerdeki aracı aktörlerin daha yoğun biçimde hedef alınması ve ekonomik tedbirlerin deniz ablukasıyla eş zamanlı uygulanması, yeni stratejiyi önceki yaptırım dönemlerinden ayıran diğer önemli unsurlardır.

2026 yılında İran ekonomisinin %5,4 küçülmesi ve tüketici fiyatlarındaki yıllık artışın %70'e yaklaşması öngörülmektedir.¹⁴ Ham petrol üretimi ise 2025 yılına kıyasla Temmuz 2026'da yaklaşık %25 azalarak günlük 3,3 milyon varilden 2,5 milyon varile gerilemiştir.¹⁵ Bu koşullar altında yeni yaptırımların uzun süre ve etkin biçimde uygulanması hâlinde İran ekonomisi üzerindeki baskının daha da artması beklenebilir. Özellikle petrolün ihraç edilmesi, ihracat gelirlerinin ülkeye aktarılması ve bu kaynakların ekonominin ihtiyaçları doğrultusunda kullanılabilmesi süreçlerinin her aşamasında işlem maliyetlerinin yükselmesi muhtemeldir. Benzer biçimde İran'ın yaptırımlar altında ihracatını sürdürebilmek için ham petrol ve petrol ürünlerini başta Çin olmak üzere alıcı ülkelere daha yüksek indirimlerle satmak zorunda kalması, ihracat devam etse dahi elde edilen net gelirin azalmasına yol açabilir.

Bununla birlikte ABD'nin "Ekonomik Dışlama Operasyonu" hâlihazırda ciddi sorunlarla karşı karşıya bulunan İran ekonomisi üzerindeki baskıyı artırırken Tahran, Çin ve Rusya gibi önemli ekonomik ortakları ve komşu ülkelerle geliştirdiği alternatif tedarik hatları, ticaret ağları ve ödeme mekanizmaları aracılığıyla yaptırımların etkisini sınırlandırmaya çalışacaktır. Bu bakımdan yeni yaptırımlar, aynı zamanda ABD merkezli küresel finansal ve ekonomik altyapının dışında gelişen alternatif mekanizmaların etkinliği açısından da önemli bir sınama niteliğindedir. Bu mekanizmalar, İran açısından yaptırımların etkisini azaltan veya yaptırım rejiminin dışında ekonomik faaliyet yürütülmesine imkân sağlayan kanallar oluşturmaktadır. İran'ın uzun yıllara dayanan yaptırım tecrübesi sonucunda geliştirdiği görece yüksek uyum ve dayanıklılık kapasitesinin temel unsurlarından biri de komşu ülkelerin limanlarından üçüncü ülkelerdeki şirketlere, finansal araçlara ve gerçek kişilere kadar uzanan geniş ve esnek ağlardan yararlanabilmesidir.

14 IMF. *Iran. Country Data*. <https://www.imf.org/en/countries/irn> (erişim 31 Ağustos 2026)

15 *Monthly Oil Market Report 2026*. <https://www.opec.org/monthly-oil-market-report.html> (erişim 31 Ağustos 2026)

Dr. Öğr. Üyesi Kenan Aslanlı

2008-2014 yıllarında Azerbaycan-Türkiye İşadamları Birliği (ATIB) Projeler ve Araştırmalar Bölümü Başkanlığını yaptı. 2011 yılında Çin'in Jiangxi Maliye ve Ekonomi Üniversitesinde "Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomileri ve Kamu Yönetimi" konusunda sertifikalı eğitim programını tamamladı. 2015 yılında Avrupa Birliği "Erasmus+" Programı'nın desteğiyle Fransa merkezli Avrupa Enstitüsü'nün (CIFE IE) "Avrupa ve Uluslararası İlişkiler Programı" çerçevesinde "Malezya'nın ekonomik dönüşümüne 'orta gelir tuzağı' riskinin arkasındaki itici güçler" başlıklı teziyle yüksek lisans derecesini aldı. Bremen Üniversitesi Doğu Avrupa Araştırmaları Merkezinde araştırmacı, Viyana BFI Uygulamalı Bilimler Üniversitesinde ise misafir öğretim görevlisi olarak bulundu. 2016 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümünde (İngilizce) başladığı doktora programını 2022 yılında başarıyla tamamlayarak doktor (PhD) unvanı aldı. Doğal kaynak zengini Avrasya ülkelerinin ekonomileri ve kamu yönetimi, Karadeniz ülkelerinin dış ekonomik ilişkileri ve enerji güvenliği konularında uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleleri ve kitap bölümleri bulunmaktadır.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin
5'inci maddesinin 2'nci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir.

ABD'nin İran'a Yönelik “Ekonomik Dışlama Operasyonu” Etkili Olur mu?

Kenan Aslanlı

Bu perspektif, ABD'nin 24 Ağustos 2026'da başlattığı “Ekonomik Dışlama Operasyonu” politikasını önceki maksimum baskı dönemlerinden ayıran unsurları incelemekte; özellikle Çin başta olmak üzere İran'ın önemli ticaret ortaklarının ve aracı aktörlerin bu süreçteki konumuna odaklanmaktadır. Çalışmada ayrıca yaptırımların İran'ın petrol ihracatı, dış ticaret gelirleri ve ekonomik dayanıklılığı üzerindeki muhtemel etkileri değerlendirilmektedir.

ABD'nin yaptırım ağını üçüncü ülkelere doğru genişletmesi İran ekonomisinin maliyetlerini artırırken Tahran'ın Çin, Rusya ve komşu ülkeler üzerinden geliştirdiği alternatif ticaret, tedarik ve ödeme mekanizmalarının etkinliği de yeni bir sınamayla karşı karşıyadır. Bu nedenle “Ekonomik Dışlama Operasyonu”nun başarısı, yalnızca Washington'ın yaptırım kapasitesine değil İran'ın dış ekonomik bağlantılarını ne ölçüde koruyabildiğine de bağlı olacaktır.